

SELHÁNÍ VOJENSKÉ ASISTENCE V OSLAVANECH V PROSINCI 1920

PAVEL SALÁK JR.

Právnická fakulta, Masarykova univerzita

Abstrakt

V prosinci 1920 došlo ke komunisty organizované generální stávce, jejímž cílem bylo vyvolání politických změn ve státě. K tomuto nedošlo, avšak na některých místech se dělníkům podařilo obsadit důležité státní budovy či továrny. V Oslavanech se jim navíc podařilo odzbrojit četnictvo a vojenskou asistenci, která mu byla vyslána na pomoc. Situaci se podařilo vyřešit až následujícího dne za pomoci nového vojenského oddílu. Příspěvek se zabývá průběhem celé události a důvody selhání asistence, včetně dalších následků.

Klíčová slova

vojenská asistence, prosincová generální stávka, 1920, Oslavany, komunismus, armáda, četnictvo, zbraně

Abstract

In December 1920 the comunists in the Czechoslovakia organized the general strike to the change of state's establishment. At some place the workmen occupied state buildings and factories. Police and gendarmerie needed military assistance, but in Oslavany the gendarmerie and the military assistance were unarm by strikers. The situation was pacify one day later by use of massiv military power. The article discribe the situation in Oslavany and the reasons of the failing and its after-effects.

Keywords

military assistance, the December general strike, 1920, Oslavany, comunists, army, gendarmerie, weapons

Vojenské asistence

Vojenská asistence je právní institut v současné době našemu právnímu řádu neznámí, jakkoliv historicky jej u nás můžeme doložit již od konce 17. stol.¹ a existoval /byť pod označením vojenská výpomoc/ až do r. 1990, resp. do r. 1999.² Označovalo se jím dočasné přidělení vojenských oddílů veřejným úřadům (orgánům), ve výjimečných případech i soukromým osobám.³ Podstata významu slova „asistence“ spočívala v tom, že vojsko nejednalo přímo jako orgán správy, nýbrž mělo pouze tomuto jednání dodávat svou přítomností vážnost a poskytnout tomuto orgánu patřičnou pomoc. Armáda takto poskytovala pomoc při mimořádných událostech – jako třeba při povodních, nebo při požárech atp., ale také za účelem udržení bezpečnosti. A to za situace, kdy bezpečnostní složky státu již nebyly sami s to situaci zvládnout. Jakkoli i v současné době armáda je povolána k plnění takovýchto úkolů⁴ /k tomu srovnej ustanovení §§14-24a zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky v platném znění/, bohužel neexistuje jednotný právní termín, který by souhrn těchto činností označoval.⁵

Vojenské asistence za účelem udržení pořádku se v historii označovaly pojmem asistence ozbrojené a je pravdou, že právě tyto zásahy vždy vyvolávaly nejvíce pozornosti ze stran civilního obyvatelstva a logicky tak též i politiků. Šlo především o otázku použití zbraní vojenskou asistencí. Z historie známe mnoho úspěšných zásahů, kde vojenská asistence pomohla nastolit pořádek, byť v řadě případů se to neobešlo bez zraněných či dokonce mrtvých.⁶ Často však docházelo i k selhání asistence, tedy k situaci, kdy se bezpečnost

¹ Wilfling, Administrativer Waffengebrauch der öffentlichen Vollzugsorgane und des Militärs. In: Mischler, E., Ulbrich, J., Österreichisches Staatswörterbuch, Handbuch des gesamten österreichischen öffentlichen Rechtes 4.Band. 2.vydání, Wien 1905, s. 866.

² Pojem vojenské výpomoci zrušen již v r. 1990 novelou branného zákona č. 72/1990 Sb., jak uvádí důvodová zpráva k zákonu č. 161/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 480/1992 Sb., o hmotném zabezpečení vojáků a žáků škol ozbrojených sil a jejich odpovědnosti za škodu, ve znění zákona č. 308/1993 Sb. Pokud se však podíváme na tuto novelu, pak nic takového z ní nevyplývá a tento pojem se objevuje v předpisech až do konce devadesátých let.

³ Zde se mají na mysli především podnikatelské subjekty, např. železnice.

⁴ A můžeme dokonce říci, že tyto úkoly jsou s vojenskými úkoly přibližně rovnocenné Kubeša, M., Jaké operace může Armáda České republiky v budoucnosti vest. Vojenské rozhledy 1999, č. 1, [18. 11. 2001, 15 hod.]. Dostupný z: http://www.army.cz/vti/vojroz/1999_1/kubesa.htm.

⁵ Hovoří se o nebojové činnosti armády, ale objevují se i pojmy jako „nevojenská obrana“ a nebo „podpůrná operace“ – tyto termíny jsou však termíny ryze vojenskými a s právní úpravou nemají nic společného. Tento termín vychází z pojmů používaných v novém polním řádu pozemního vojska USA FM 100-5. Kubeša, M., Způsob použití Armády České republiky. Vojenské rozhledy 1998, č. 1 [18. 11. 2001, 15 hod.]. Dostupný z: http://www.army.cz/vti/vojroz/1999_1/kubesa.htm., též viz Doktrína Armády České republiky. Vojenské rozhledy 2001, č. 1, s.58an.

⁶ Z období časově blízkému našemu příběhu je to např. asistence v Jihlavě nebo asistence v Kraslicích.

obnovit nepodařilo, popř. kdy došlo ke zbytečnému krveprolití. Ještě z dob Rakousko-Uherska zde můžeme jmenovat zásah jednotky 49. pěšího pluku při brněnských bouřích r. 1905.⁷ Nejznámější a také nejkrvavějším selháním je však zásah při hladových bouřích v Prostějově r. 1917, kde nedostatečně vycvičení nováčci obávající se svého velitele zahájili palbu do davu. Někteří mířili i do vzduchu, což ale mělo za následek, že střeli zasáhli i osoby na vzdálených místech a na akci nezúčastněné. Výsledkem bylo dvacet čtyři mrtvých a kolem sedmdesáti zraněných.⁸

K obvinění ze selhání vojenské asistence však často docházelo i za první republiky, zejména v prvních letech státu. Na druhou stranu až na výjimky nebyla tato selhání spojena se zbytečným krveprolitím.⁹ Každé obvinění bylo vyšetřováno, přičemž až na výjimky nebyla vina shledána na straně asistenční jednotky. Nejčastěji byl jako viník selhání shledán orgán, který měl s asistencí spolupůsobit, nicméně neučinil tak /např. nikdo z příslušného úřadu se nedostavil, nevydal asistenci pokyn atp./.¹⁰ Na druhou stranu je třeba říci, že často byla vina i na straně asistence, byť ty případy nejsou zas tak časté.¹¹ Důvodem je jistě i skutečnost, že již v dobách Rakousko-Uherska platila přísná pravidla, která určovala, jací vojáci mohou, či naopak nemohou být na asistenční zásah nasazeni. Podmínkou byl nejen ukončený výcvik, ale i otázka, jak jsou vojáci spolehliví. Nemyslelo se tím pouze "politicky" spolehliví, nýbrž i do jaké míry jsou schopni sebekázně. U vojenské asistence víc než kde jinde bylo potřeba potlačit unáhlené jednání, které pak skutečně mohlo mít nedozírné následky, tak jako třeba onen zásah v Prostějově, kde tato pravidla respektována nebyla. Pečlivým výběrem tedy procházel nejen velitel asistence, ale i nasazované mužstvo.

⁷ Pernes, J., Nejen rudé prapory aneb pravda o revolučním roce 1905. Brno: V. Reitterová – Stilus, 2005, s. 108an.

⁸ Přehled literatury k tomuto tématu viz Marek, P., Bibliografie okresu Prostějov. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1990, s. 115-116. Nejvíce pak viz Polišenský, J., Hosák, L., Stuna, R., Materiály a dokumenty k dějinám Prostějovského masakru 26. dubna 1917. Časopis matice moravské, 1952, č. 3-4, s. 341an.

⁹ Prakticky u všech asistenčních zásahů, kde počátkem 20-tých let 20. stol. byla prolita krev, bylo konstatováno, že vojáci použili zbraní až v krajní situaci, prakticky až ve chvíli, kdy byli donuceni se bránit. Jediným případem, se kterým jsem se seznámil a jehož vyšetřování ve mně vzbudilo pochybnost, byl případ dvou obětí na demonstraci stoupenců A. Hlinky v Námestovu. K tomu viz Vojenský ústřední archiv Praha, fond presidium MNO 1918-1923, karton 12, poř. č. 38.

¹⁰ Např. při demonstraci v Pardubicích dne 15. 12. 1918 bylo vojenské asistenci vytýkáno, že nezasáhla, když dav zaútočil na budovu okresního úřadu. Když dorazila asistence, která měla jeho okolí zablokovat, nejen že se nesetkala s úředníkem, kterému měla být k dispozici, ale navíc ještě její přítomnost ještě více rozvášnila dav, který obklopoval okresní úřad. Po poradě se starostou tedy byla asistence na rozkaz jejího velitele stažena. Vojenský ústřední archiv Praha, fond presidium MNO 1918-1923, K 169, sign. 8199.

¹¹ K tomu např. již výše zmiňovaný zásah v Námestovu, kdy nebylo ze strany armády sice shledáno pochybení v otázce zásahu /sic!/, nicméně bylo zde shledáno několik jiných pochybení – především skutečnost, že se vojáci účastnili politického shromáždění, což konec konců také zavedlo příčinu následnému průběhu celého případu.

Jestliže jsme mluvili o tom, že ve většině případů se prokázalo, že selhání zásahu nebylo způsobeno asistencí,¹² pak u zásahu v Oslavanech je tomu přesně naopak.

Prosinec 1920

Od nástupu bolševiků k moci v Rusku se i jinde začali projevovat mnohem více levicoví radikálové. Konec konců Maďarská a pod jejím vlivem vzniklá Slovenská republika rad byly v prosinci 1920 víc než v čerstvé paměti. Také v Československu se situace radikalizovala a vyvrcholila rozkoem v sociálně demokratické straně, jež byl završen obsazením Lidového domu v Praze levým křídlem sociálně demokratické strany. Strana sociálně demokratická, resp. její pravé křídlo požádalo státní orgány o zásah, který byl proveden dne 9. prosince 1920. Stoupenci levého křídla následně vyhlásili dne 10. prosince generální stávkou, ta však byla následujícího dne konferencí důvěrníků ukončena. Požadavky stávky byly zaměřeny jednak směrem k Lidovému domu /body 1-3/, jednak ekonomicky /zvýšení mezd, kontrola nad zásobováním, vydání nevyužitých bytů dělnictvu – body 6-7/ a obecné požadavky politické /odstoupení vlády, úplná tisková svoboda, spolčovací a shromažďovací – body 4-5/.¹³ Dne 12. prosince bylo rozhodnuto o obnovení stávky od 13. prosince 1920.¹⁴

Situace v Oslavanech

Na Moravě nebylo centrem levicového hnutí kupodivu Ostravsko, kde si většinovou podporu zachovalo pravé křídlo sociální demokracie, nýbrž Oslavansko. Oslavany leží asi dvacet kilometrů od Brna a jsou jedním z center uhelné Rosicko-oslavanské pánve. Uhlí se zde začalo těžit intenzivně od poč. 19. stol., přičemž hlavní odběratelem byly Brněnské továrny. Od r. 1913 značnou část uhlí spotřebovávala také místní elektrárna. Tato elektrárna svým proudem zásobovala nejen město Brno, ale také všechny brněnské továrny.¹⁵ To se ukázalo právě 10. prosince, kdy řada brněnských továren, i když se dělníci ke stávce nepřipojili, pracovat nemohla, neboť zaměstnanci elektrárny stávkovali.

¹² Na jaře roku 1920 víme pouze o dvou odepřeních poslušnosti, a to v Nymburce, kdy se vojáci přidali na stranu demonstrujících, a v opavských kasárnách. I Vojenské dějiny, vyšlé v období komunismu, přiznávají, že v tomto období k odepření poslušnosti docházelo jen výjimečně. Kol., Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918-1939). Praha: Naše vojsko, 1987, s. 125, 127an.

¹³ Durdík, J., Durdíková, L., Oslavanská stávky. Praha: Naše Vojsko, 1951, s. 30-34.

¹⁴ Durdík, J., Durdíková, L., Oslavanská stávky. Praha: Naše Vojsko, 1951, s. 40.

¹⁵ Franěk, O., Rosicko-oslavansko v roce 1920. Praha: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Brně, 1975, s. 3.

Význam elektrárny si tak velmi dobře uvědomila i politická správa a téhož večera, kdy se rozhodovalo o obnovení stávký, bylo také rozhodnuto o vyslání vojenské asistence. Zásahem v Oslavanech byl pověřen jeden prapor 10. pěšího pluku pod vedením majora Jana Zázvorky. Jeho hlavním cílem byla ochrana tamní elektrárny, neboť právě z této elektrárny bylo zásobováno město Brno. V pondělí 13. prosince 1920 v půl druhé ráno se asistenci doprovázené dvaceti četníky podařilo obsadit bez problémů oba cíle – tedy elektrárnu a poštu. Velení armády ani politická správa situaci nepodceňovaly. Zázvorkovi bylo v rozkaze připomínáno, že má za každou cenu držet oddíly co nejvíce pohromadě a netříštit síly, aby nemohly být oddíly přemoženy.¹⁶

Jakkoliv prvotní efekt byl úspěšný – vojenské jednotky bez odporu obsadily jednotlivé důležité body – železniční stanici, poštu a elektrárnu, během dne se situace horšila. V Oslavanech se konal tábor lidu, který byl postupem vojska pobouřen, a to zejména obsazením elektrárny a vzetím rukojmích ze strany dělníků.¹⁷ Okolo jedenácté hodiny se asi pětitisícový dav vydal částečně k železniční stanici, částečně k elektrárně. Podle vojenské správy byl nejprve odzbrojen oddíl vojáků hlídající poštu pod vedením četníka Winklera (ten zde patrně zastupoval civilní orgány – pozn. autor).¹⁸ Stejně tak byla odzbrojena i posádka na stanici (důstojník a 22 vojáků).¹⁹ Podobný osud potkal i posilu pod vedením poručíka Zezuly, a stejně dopadla rota vojáků, která dorazila do Oslavan na ochranu stávkokazů. Byla ozbrojena prakticky v okamžiku, kdy vystoupila na nádraží z vlaku. Sto padesát ozbrojených dělníků tak zaútočilo na elektrárnu, kterou bez výstřelu obsadilo. Odzbrojili pak všechny vojáky a také četníky. Jejich kořist byla ohromující - získali 4 kulometry, 305 pušek a 25.000 nábojů. A několik vojáků se patrně přidalo na stranu vzbouřenců.²⁰

¹⁶ Bylo tak učiněno rozkazem ZVV v Brně pres. č. 16095/gštb z 12. prosince 1920, přičemž tento rozkaz odkazoval na ustanovení o vojenské asistenci uveřejněná v rozkaze ZVV v Brně č. 74. Durdík, J., Durdíková, L., Oslavanská stávký. Praha: Naše Vojsko, 1951, s. 42.

¹⁷ Šlo o čtyři čelní představitele oslavanského dělnictva A. Remundu, T. Krásného, C. Krýdla a Fr. Suka. Durdík, J., Durdíková, L., Oslavanská stávký. Praha: Naše Vojsko, 1951, s. 43.

¹⁸ V publikaci Oslavanská stávký však o tomto nenalezneme ani zmínky.

¹⁹ Durdík, J., Durdíková, L., Oslavanská stávký. Praha: Naše Vojsko, 1951, s. 44.

²⁰ Minimálně o jednom máme důkaz - mělo jít o voj. Jana Žáka z 10. roty III. praporu pěšího pluku č. 10. Bylo na něj z tohoto důvodu také zahájeno vyšetřování vojenským prokurátorem, nicméně celý případ patrně vyzněl do ztracena. Vojenský ústřední archiv Praha, fond Prezidium MNO 1918-1923, karton 269, sign. 25 837.

Druhý asistenční zásah

Pod vlivem těchto zpráv v Brně zavládla panika, že by revoluční plamen mohl přeskočit i sem. Strážní služba byla svěřena dobrovolníkům z řad branných a sportovních organizací (Sokol, Orel, DTJ) a do Oslavan byl vyslán nový asistenční oddíl, jemuž velel pplk. Hynek Sponner, velitel 24. pluku. Síly jeho asistenční jednotky byly dosti impozantní: II. prapor 3. pluku, I. prapor 27. pluku a III. prapor 24. pluku, dále pak lehká dělostřelecká baterie 6. dělostřeleckého pluku, četa světlometů a spojovací četa II. telegrafického praporu. Od leteckého pluku č. 2 byly na demonstraci síly nad Brnem a Oslavany povolány odpoledne tři „aparáty“.²¹ Rozkaz zněl: „*Obsadte s touto skupinou Oslavany a zjednejte státní pořádek, když třeba násilím, v revíru rosicko-oslavanském.*“ Sponner pak svými vojáky postupně dobýval jeden dělnický opěrný bod za druhým, takže během dopoledne 14. prosince již byly celé Oslavany obsazeny vojskem, přičemž nedošlo ke ztrátám na životech.

Boj byl poměrně rychlý, především díky tomu, že armáda se nedala zastrašit palbou povstalců a naopak začala palbu opětovat a postupovala dále. Nato se většinou vzbouřenci dali na útěk. Je třeba říci, že celkově odzbrojení vojáků bylo spíše dílem náhodné příležitosti, než plánovaného aktu, což ostatně dokazuje i skutečnost, že této situace dělníci nedokázali lépe využít. Svědčí o tom řada kroků, které podnikli, či naopak nepodnikli. Předně ve své vzpouře zůstali de facto osamoceni, nesnažili se na svou stranu získat ani okolní zemědělce, ani vojáky. Zemědělcům naopak často proti jejich vůli také zabavili zbraně²², což jim na sympatiích rozhodně nepřidalo. Pokud jde o vojáky, tak je po odzbrojení propustili a nechali jít, takže velitel asistence hlásil v 15hod. 45 min. ze stanice Tetčice, že se vrací beze zbraní. Malá část jich pak využila situace a dezertovala a ještě méně se jich přidalo na stranu dělníků.²³ Pomoc, která přišla z okolí tak byla jen minimální a celá oslavanská akce tak působila dojmem výkřiku do tmy.

²¹ Vojenský ústřední archiv Praha, fond ZVV Brno, karton 27 sign. 47 7/1. Výtah z deníku posádkového velitelství v Olomouci týkající se opatření v tamní posádce ve dnech 11. až 17. prosince 1920. Stroje odstartovaly po druhé hodině odpoledne a vrátily se kolem čtvrt na pět. Jeden z nich však při přistání havaroval a pilot se těžce zranil v obličeji.

²² Durdík, J., Durdíková, L., Oslavanská stávký. Praha: Naše Vojsko, 1951, s. 45.

²³ Durdík, J., Durdíková, L., Oslavanská stávký. Praha: Naše Vojsko, 1951, s. 45.

Při zásahu došlo ke zranění jednoho četníka a osmi vzbouřenců. Zatčeno bylo 220 vzbouřených dělníků.²⁴ V Oslavanech bylo vyhlášeno stanné právo a asistenční jednotka tam zůstala ještě déle než měsíc.

Zjednání pořádku

Situaci v Oslavanech se tedy podařilo zvládnout a v následujících dnech tam byl již klid, nicméně jak velitel asistenční jednotky pplk. Sponner připomíná, „*zdejší obyvatelstvo je co nejvíce prosáklé bolševismem... obávám se, že při odvolání vojenské asistence v nejbližší době vzpoura zase povstane. Obyvatelstvo o tom veřejně mluví a s dychtivostí ji očekává.*“²⁵ Rovněž z května následujícího roku nacházíme z pera pplk. H. Sponnera plán na případné vojenské obsazení Oslavan. Vedle náčrtku a předpokládaných počtů jednotek zpráva obsahuje i osoby, na něž se je možné v dané oblasti spolehnout (správce elektrárny, obvodní lékař, správce velkostatku, hostinský blízko elektrárny...)²⁶

Dne 12. ledna 1921 byly jednotlivé útvary vystřídány, aby nedošlo k ohrožení disciplíny. V té době stále ještě chybělo z ukořistěných zbraní 128 pušek, jeden kulomet a 280 bajonetů.²⁷

Celá situace měla mít pak i trestní následky, krom již výše zmíněného Jana žáka bylo vyšetřování zahájeno i proti velitelům zásahu, především proti por. Brichtovi a patrně i proti por. Zedulovi, ale také proti mjr. Zázvorkovi, veliteli pluku, od něhož byla asistence vyslána. Avšak již 13. ledna 1921 byl jejich případ odložen v souladu s ustanovením § 138 vojenského trestního řádu s tím, že jim není možné přičítat trestný čin. Generální vojenský prokurátor však 24. února 1921 nařídil, aby bylo proti mjr. Zázvorkovi a por. Brichtovi zahájeno řízení s tím, že se měli dopustit trestného činu neuposlechnutí důležitého služebního rozkazu z nedbalosti dle § 151 vojenského trestního zákona /zákon č. 19/1855 ř.z. , ve znění pozdějších novel/.²⁸ Zároveň byl divizní soud požádán o urychlené řízení.

²⁴ Kol., Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918-1939). Praha: Naše vojsko, 1987, s. 130-132.

²⁵ Vojenský ústřední archiv Praha, fond ZVV Brno, karton 27 sign. 47 7/1 – 24 Hlášení pplk. Sponnera z 13. ledna 1921 o asistenčním zásahu v Oslavanech.

²⁶ Vojenský ústřední archiv Praha, fond ZVV Brno, karton 127, sign. 1 1/3 2.

²⁷ Vojenský ústřední archiv Praha, fond ZVV Brno, karton 27 sign. 47 7/1 – 24 Hlášení pplk. Sponnera z 13. ledna 1921 o asistenčním zásahu v Oslavanech.

²⁸ §151 zní: „Žalářem od jednoho až do tří roků buď potrestán též příslušník bojovného stavu, který neprovedl služebního rozkazu veliké důležitosti z nedbalosti nebo zapomenutosti, a způsobil tím škodu pro službu. Když nevznikly žádné škodlivé následky, nebo byly-li odvráceny příčiněním jiných, potrestán buď vinník žalářem od šesti měsíců až do jednoho roku.“ /citováno dle aspi/.

Za co nejráznější a nejrychlejší uzavření této kauzy se přimlouval 25. února 1921 zemský vojenský velitel v Brně, gen. Podhájský, který se obával, že by mohlo nedostatečné potrestání viníků způsobit opakování této situace.²⁹

Důvody selhání

Je otázkou, proč selhaly jednotky desátého pluku a jednotky pod Sponnerovým velením naopak obstály a splnily svůj úkol bez většího krveprolití. Jakkoliv je zřejmé, že jednotky pod Sponnerovým velením byly masivní, skutečnou příčinu je třeba hledat jinde. Svou roli bezesporu bude mít lidský faktor – tedy osobní kvality jednotlivých velitelů. Je možné, že útvary nasazené pod Sponnerovým vedením byly skutečně považovány za „*nejspolehlivější jednotky, jež mělo ZVV Brno k dispozici*.“³⁰

O nasazení jednotek a jejich velitelů svědčí i skutečnost, že např. velitel I. baterie 6. děl. pluku, npor. Fox, na tři hodiny upadl do bezvědomí poté, co pomáhal svým vojákům s přesunem děl a celkem osmkrát (s každým svým oddílem) v zimě a ostrém větru absolvoval výstup na vrch Hlína, kde jeho jednotka zaujal pozice.³¹ Na druhou stranu zde můžeme uvést hlášení velitele 6. divize, plk. Krejčho, který uvádí, že ve Sponnerových jednotkách byla řada nováčků, kteří ještě neměli zcela ukončený výcvik a nezúčastnili se ještě žádného většího vojenského cvičení.

Důvody selhání 10. pluku a úspěch Sponnerovy asistenční skupiny viděl plukovník Krejčí v něčem jiném. Podle něj bylo důvodem nesamostatné chování vojáka, který je na jednu stranu poslán na vojenskou asistenci a na druhou stranu je mu zakázáno použít zbraň, „*byť i k pouhému neškodnému, ale přece energickému zakročení. Voják měl býti strážcem zákona, ale musil nečinně přihlížeti, jak se zákon ruší, dokud na něho samotného nebyl podniknut útok. Stálé zdůrazňování mírnosti vedlo k otupění vojenského citu a hrdosti vojáků a k faktu, že voják, který nebyl než theoreticky, nikoliv ale v praktických případech poučen, aby se na zbraň spolehl a jí si proto vážil, vydá tuto bez velkých výčitek svědomí, nejsou si ani plně*

²⁹ Vojenský ústřední archiv Praha, fond ZVV Brno, karton 27 sign. 47 7/1 – 25.

³⁰ Kol., Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918-1939). Praha: Naše vojsko, 1987, s. 131.

³¹ Vojenský ústřední archiv Praha, fond ZVV Brno, karton 27 sign. 47 7/1 – 31. Na návrh H. Sponnera z 20. prosince 1920 byla celé baterii i jejímu veliteli vyslovena pochvala. Jednotka sice přímo do bojů o Oslavany nemusela zasáhnout, nicméně v náročném terénu držela na přesunu krok s pěšími útvary a podílela se na následné pacifikaci oslavského revíru.

*vědom, co svým činem způsobil.*³² Pravdivost Krejčího slov potvrzuje i hlášení pplk. Sponnera, kde se výslovně uvádí, že důstojníci a vojáci byli poučeni o tom, že je třeba dobýt Oslavan za každou cenu a „*že pan ministr národní obrany každé jejich energické chování kryje.*“³³

Již na začátku příspěvku bylo řečeno, že otázka použití zbraní asistencí byla vždy ostře sledována. Pokud k tomu došlo, byť ani nebyla třeba prolita krev, musela o tom být informována kancelář prezidenta republiky. Neklidné období r. 1919 a krveprolití při protičeskoslovenských demonstrací německého obyvatelstva vedly armádu k snaze skutečně co nejvíce omezit možnost použití zbraně. Až zarážejícím způsobem působí rozkaz Čs. zemské velitelství pro Čechy v Praze, pres. čís. 6391/oddíl A z dubna 1919: „*S ohledem na současné mimořádné poměry smí být zbraní použito jen v nejkrajnějším případě, není-li jiné možnosti a je-li oddíl ohrožován tak, že došlo ke zranění vojáků. Výkřiky, ale i plané výstřely (nedošlo-li ke zranění vojáků), nemají zavdat příčinu k použití zbraní, zejména ne střelných.*“³⁴ Není proto divu, že vojáci měli strach zbraně použít, nebyli si to tiž jisti, jestli za to nebude následovat nějaký postih. Tento přístup pak měl za následek selhání asistence, teprve když bylo vojákům jasně zdůrazněno, že jim za použití zbraně nebude hrozit postih, jejich postup byl rázný a úspěšný.

Závěrem

Případ selhání vojenské asistence v Oslavanech je asi nejznámějším případem selhání armády při asistenci v období tzv. první republiky. Otázka použití zbraní asistencí byla vždy ožehavou a do značné míry byla i politickým tématem. Tak tomu bylo samozřejmě již za Rakousko-Uherska, nicméně v první republice zejména po potlačení demonstrací v pohraničí v r. 1919 hrála roli i národnostní otázka. Vojáci tak byli stavěni do velmi složité situace, kterou navíc nijak nezlehčovala skutečnost, že v tomto období byly zásahy vojenských asistencí upravovány změtí přežívajících předpisů rakouských a nových předpisů přijímaných často ad hoc.³⁵

³² Vojenský ústřední archiv Praha, fond ZVV Brno, karton 20 Sign. 33 3/10 5, hlášení velitele 6. divize ze dne 15. prosince 1920.

³³ Vojenský ústřední archiv Praha, fond ZVV Brno, karton 27 sign. 47 7/1 – 24 Hlášení pplk. Sponnera z 13. ledna 1921 o asistenčním zásahu v Oslavanech.

³⁴ Vojenský ústřední archiv Praha, fond Prezidium MNO 1918-1923, karton 89, sign. 47/28.

³⁵ Jako příklad zde mohou sloužit speciální směrnice o asistencích při rekvizicích potravin Vojenský ústřední archiv Praha, fond prezidium MNO 1918-1923, karton 264, sign. chybí, inv. č. 4298, čj. 49519 pres. voj.

Aby však byl splněn cíl vojenské asistence, musela být vojákům dána jistota, že pokud nebude zbytí, může být zákrok razantní. Ve chvíli, kdy vojáci byly svým velitelem ujištěni, že jejich postup má podporu pana ministra, již se nebáli zbraň použít. V souvislosti s tím je třeba upozornit na §§ 25 a 26 směrnice G-10 /směrnice pro vojenské asistence/ z r. 1923, které říká, že vojáci by si měli být vědomi, že pokud by se nechali bez odporu odzbrojit, mohou se sami vystavit trestnímu stíhání.³⁶ Toto ustanovení, jakkoliv to nikde z jednání přímo nevyplývá, je bezesporu ohlasem právě na odzbrojení asistence v Oslavanech.

Literatura:

- [1] Durdík , J., Durdíková, L., Oslavanská stávký. Praha: Naše Vojsko, 1951.
- [2] Franěk, O., Rosicko-oslavansko v roce 1920. Praha: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Brně, 1975.
- [3] Kol., Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918-1939). Praha: Naše vojsko, 1987.
- [4] Pernes, J., Nejen rudé prapory aneb pravda o revolučním roce 1905. Brno: V. Reitterová – Stilus, 2005. ISBN 8090355021.
- [5] Wilfling, Administrativer Waffengebrauch der öffentlichen Vollzugsorgane und des Militärs. In: Mischler, E., Ulbrich, J., Österreichisches Staatswörterbuch, Handbuch des gesamten österreichischen öffentlichen Rechtes 4.Band. 2.vydání, Wien 1905.

Kontaktní údaje na autora – email:

pavel.salak@email.cz

³⁶ Pinkas, O., Erhart., J., Sbíрка četnických předpisů. Kroměříž 1923, kupon č.4, s.139. Viz §§25 a 26 směrnice G-10, směrnice pro vojenské asistence.